الحشر سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

سُورة الحشر — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٢٤)

سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلْأَرْضِ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿١﴾ هُوَ ٱلَّذِىٓ أَخْرَجَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ مِن دِيَٰرِهِمْ لِأَوَّلِ ٱلْحَشْرِ مَا
ظَنَنتُمْ أَن يَخْرُجُوا۟ وَظَنُّوٓا۟ أَنَّهُم مَّانِعَتُهُمْ حُصُونُهُم مِّنَ ٱللَّهِ فَأَتَىٰهُمُ ٱللَّهُ مِنْ حَيْثُ لَمْ يَحْتَسِبُوا۟ وَقَذَفَ فِي قُلُوبِهِمُ ٱلرُّعْبَ يُخْرِبُونَ بُيُوتَهُم
بِأَيْدِيهِمْ وَأَيْدِى ٱلْمُؤْمِنِينَ فَٱعْتَبِرُوا۟ يَٰٓأُو۟لِى ٱلْأَبْصَٰرِ ﴿٢﴾ وَلَوْلَآ أَن كَتَبَ ٱللَّهُ عَلَيْهِمُ ٱلْجَلَآءَ لَعَذَّبَهُمْ فِي ٱلدُّنْيَا وَلَهُمْ فِي ٱلْآخِرَةِ عَذَابُ ٱلنَّارِ ﴿٣﴾
ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ شَآقُّوا۟ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَمَن يُشَآقِّ ٱللَّهَ فَإِنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ﴿٤﴾

ތަފުސީރު

سَبَّحَ لِلَّهِ = الله އަށް تسبيح ކިޔައިފިއެވެ. (الله ހުސް طاهر ވަންތަ ކަމުގައެވެ.)✿ مَا فِي السَّمَاوَاتِ = އުޑުތަކުގައި ވާހައި
ތަކެއް ✿ وَمَا فِي الْأَرْضِ = އަދި ބިމުގައި ވާހައި ތަކެއްޗާއި ✿ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿١﴾ = އެކަލާނގެއީ
ގަދަފަދަވަންތަކަމުގެ ވެރިގެންވާ حكيم ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. هُوَ الَّذِي = އެކަލާނގެއެވެ. ✿ أَخْرَجَ الَّذِينَ كَفَرُوا =
ކާފަރުވީ މީސްތަކުން ނެރުއްވީ ✿ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ = أَهْلُ كِتابِي ންކުރެ ✿ مِنْ دِيَارِهِمْ = އެމީހުންގެ ގެދޮރުތަކުން ✿
لِأَوَّلِ الْحَشْرِ = ފުރަތަމަ ފަހަރު جمع ކުރަން ✿ مَا ظَنَنْتُمْ أَنْ يَخْرُجُوا = އެމީހުން ނުކުންނާނޭ ކަމަށް ތިޔަބައިމީހުން
(مُؤْمِن ން) ހީވެސް ނުކުރެއެވެ. ✿ وَظَنُّوا أَنَّهُمْ مَانِعَتُهُمْ = އަދި އެމީހުން ހީކުރި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން مَنَع ކޮށް
ސަލާމަތްކޮށްދޭނޭ ކަމަށެވެ. ✿ حُصُونُهُمْ = އެމީހުންގެ ކިއްލާތައް (ގޮތަށް) ✿ مِنَ اللَّهِ = الله ގެ حَضْرَة ން (الله ގެ عَذَاب
ން) ✿ فَأَتَاهُمُ اللَّهُ = ފަހެ އެމީހުންނަށް الله ގެ أمر ފޯރި އަތުވެއްޖެއެވެ. ✿ مِنْ حَيْثُ لَمْ يَحْتَسِبُوا = އެމީހުން
ހީވެސް ނުކުރާ ގޮތަކުން ✿ وَقَذَفَ فِي قُلُوبِهِمُ الرُّعْبَ = އަދި އެމީހުންގެ ހިތްތަކަށް އެކަލާނގެ ބިރުވެރިކަން
ވެއްދެވިއެވެ. ✿ يُخْرِبُونَ بُيُوتَهُمْ = އެމީހުން އެމީހުންގެ ގެތައް ހަލާކު ކުރެއެވެ. ✿ بِأَيْدِيهِمْ = އެމީހުންގެ އަތްތަކުން ✿
وَأَيْدِي الْمُؤْمِنِينَ = އަދި مُؤْمِن ންގެ އަތްތަކުންނާއި، ✿ فَاعْتَبِرُوا = ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން عِبْرَة حَاصِل ކުރާށެވެ. ✿
يَا أُولِي الْأَبْصَارِ ﴿٢﴾ = އޭ ބެއްލުންތެރިންނޭވެ. ✿ وَلَوْلَا أَنْ كَتَبَ اللَّهُ عَلَيْهِمُ = އެމީހުންގެ މައްޗަށް الله ލިޔުއްވާފައި
ނުވާނަމަ ✿ الْجَلَاءَ = އަރުވައިލުން/ އުފަން ރަށްރަށުން ދުރުކުރުވައިލުން ✿ لَعَذَّبَهُمْ فِي الدُّنْيَا = ކަނޑައެޅިގެން
އެމީހުންނަށް ދުނިޔޭގައިވެސް އެކަލާނގެ عَذَاب ދެއްވައިފީސެވެ. ✿ وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ = އަދި ހަމަކަށަވަރުންވެސް آخِرَة
ގައި އެމީހުންނަށް ހުރީ ✿ عَذَابُ النَّارِ ﴿٣﴾ = ނަރަކައިގެ عَذَاب އެވެ. ✿ ذَلِكَ = އެ عَذَاب އެމީހުންނަށް
ކަނޑައެޅުނީ ✿ بِأَنَّهُمْ شَاقُّوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ = ހަމަކަށަވަރުން الله އަށާއި، އަދި އެކަލާނގެ رَسُول އާ އަށް އެމީހުން
خِلاف ވެ ދެކޮޅު ހެދިއެވެ. ✿ وَمَنْ يُشَاقِّ اللَّهَ = އަދި الله އާ خِلاف ވެ ދެކޮޅު ހަދައިފިއްޔާ މިހާ (ދަންނާށެވެ.) ✿ فَإِنَّ اللَّهَ
= ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ✿ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٤﴾ = عُقُوبَة ގަދަފަދަ ވަންތަކަމުގެ ވެރިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ✿

إجْمَالِي މާނަ

(١) އުޑުތަކާއި، ބިމުގައި ވާހައި ތަކެތި اللّٰه އަށް تَسْبِيح ކިޔައެވެ. އެކަލާނގެ ހުސް طَاهِر ވަންތަކަން، تَقْدِيس ކުރައެވެ. އެކަލާނގެއި އެކަލާނގެ އެދިވަޑައިގަންނަވާ ކަމެއް ކުރެއްވުމަށް ހުރަހެއް އަޅާނެ އެއްވެސް ފަރާތެއް ނުވާ ގަދަފަދަވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. އަދި ކަންތައް ކުރައްވާ ހުރިހާ ގޮތެއްގައި ބަރާބަރަށް حَكِيم ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(٢) أَهْلُ كِتَاب ންގެ ތެރެއިން ކާފަރުވި (بَنُواالنَّضِير) ގެ މީހުން، އެމީހުންގެ ގޯތި-ގެދޮރުން ފުރަތަމަ مَحْشَر އަށް (خَيْبَر އަށް) ނެރުއްވީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. އޭ مُؤْمِن ންނޭވެ. އެމީހުންގެ ގޯތި-ގެދޮރުން އެމީހުން ނުކުންނާނޭ ކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުން ހީވެސް ނުކުރަމުއެވެ. (އެއީ އެމީހުންގެ عِزَّة ތެރިކަމާއި، ފުރުސްތެރިކަމާއި، ގޯތި-ގެދޮރުގެ ވަރުގަދަކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ.) އަދި އެމީހުން ހިތީ اللّٰه ގެ حَضْرَة ން ރައްކާވެދާނޭ ކިއްލާއި، عَذَاب ން ސަލާމަތްވެވޭނެކަމަށް އެމީހުންގެ ގޯތި-ގެދޮރު ފުދޭނޭ ކަމަށެވެ. ގޯތި-ގެދޮރު އެމީހުން ސަލާމަތްކޮށް ނުދިން ކަމަށެވެ. ފަހެ އެހެން ނަމަވެސް އެމީހުންނަށް اللّٰه ގެ އަމުރުފުޅު އައީ އެމީހުން ހިތްވަސް ނުކުރާ ގޮތަކުންނެވެ. اللّٰه އެމީހުންގެ ހިތްތަކަށް ބިރުވެރިކަން ވައްދަވައިފިއެވެ. ފަހެ، އެމީހުންގެ ގޯތި-ގެދޮރުތައް އެމީހުންގެ އަމިއްލަ އަތްތަކުންނާއި، އަދި مُؤْمِن ންގެ އަތްތަކުންވެސް ހަލާކު ކުރަމުން ގެންދިޔައީއެވެ. އޭ ބަޞީރަތްތެރިން، ބަލާ މީހުންނޭވެ. ކަލޭމެން ނިކަން عِبْرَة حَاصِل ކުރާށެވެ.

(٣) أَزَلُ ގައި އެމީހުން مَدِينَة އިން އަރުވައިލުމުގެ ނިޔާކުރުން اللّٰه ލިޔުއްވާފައި ނުވާނަމަ ދުނިޔޭގައިވެސް އެމީހުންނަށް اللّٰه ،عَذَاب ދެއްވައިފީހެވެ. އަދި آخِرَة ދުވަހުން އެމީހުންނަށް ހުރީ ނަރަކައިގެ عَذَاب އެވެ.

(٤) ދުނިޔެއާއި، آخِرَة ގައި އެމީހުންނަށް އެކަން ކަނޑައެޅި ނިމުނީ ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه އަށާއި، އެކަލާނގެ رَسُول އާ އާ ދެކޮޅުހަދައި އެމީހުން ނުކިޔަމަންތެރިވި، خِلاف ވުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދި اللّٰه އާ خِلاف ވެ، ދެކޮޅުވެރިވާ މީހާ ދަންނައެވެ. (ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه އެމީހަކަށް ބޮޑުވެގެންވާ عُقُوبَة ދެއްވައެވެ.) ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه އީ عُقُوبَة ދެއްވުން ގަދަފަދަފުޅުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

ދަންނައެވެ. އިސްވެދިޔަ ހަތަރު آيَة ގައި އިޝާރާތްކޮށްފައިވާ އެ ވަނީ رَسُولُ اللّٰه ﷺ ގެ ޒަމާނުގައި مَدِينَة ވަޒަންވެރިވެގެން މިތިބި يَهُودِي ންގެ بَنُواالنَّضِير قَبِيلَة ގެ މީހުންގެ ވާހަކައެވެ. އެކަން ވީގޮތް ކުރުކޮށް ކަމުގައި تَفْسِير عِلْم ވެރިން ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައި ވަނީ އަންނަނިވި ގޮތުގައިންނެވެ. رَسُولُ اللّٰه އާއި، ބައެއް أَصْحَاب ން (މަރެއްގެ ދިޔައެއްގެ މައްސަލައެއް ހަމަޖެއްސެވުމަށް ބަލާއި) بَنُواالنَّضِير ގެ قَبِيلَة އަށް ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އެތަނަށް ވަޑައިގެން މަޑުކުރެއްވުމުން އެ قَبِيلَة ގެ މީހުން އެކަލޭގެފާނާއި، أَصْحَاب ން ބަރަސްގަނޑަށް ބައިތިއްބާފައި އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ކަންމަތީގައި ބަރަސްގަނޑަކުން ހަމަޖެއްސިއްސުނު ކަމުގައި ދަނޑިވަޅުގައި އެކި ދިމަކަށް ދިޔައެވެ. ދެންފަހެ، އެމީހުން ސަލާމަތްތެރިކަމާއި ނިކުމެ رَسُولُ اللّٰه ގެ އިސްތިހާރުގެ މައްޗަށް ބަޑި ހިފައިގެން ވަޙީއާއި، އެކަލޭގެފާނު އަވަހަށް ކުރިޔަށް ފުރާވަޑައިގަތެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ އިންނެވި ގޭގެ ފުރާޅުގެ ހިތްހުރިގައި އިހުސާސްވެވަޑައިގެންނެވެ. ދެން އެބައިމީހުން ގަވާއިދަކާ އަރައި، ހިފާ ވަޅުއަރުވައިލުމުގެ حَرَكَاة ހަދަ ހިންގުމުން އެކަލޭގެފާނަށް އެކަން اللّٰه އަންގަވައިފިއެވެ. ދެންފަހެ، އެކަލޭގެފާނު އަވަހަށް އެތަނުން ތެދުވެވަޑައިގެން مَدِينَة އަށް ވަޑައިގަތީއެވެ. އެހެންކަމުން رَسُولُ اللّٰه ﷺ އާއި، އެމީހުންނާ ވެވިފައިވާ عَهْد އެމީހުން އުވައިލީއެވެ. އަދި އެމީހުންނާ ހަނގުރާމަކުރުމަށް ދިއުމުގެ أمر ފުޅު ނެރުއްވިއެވެ. ދެންފަހެ، އެކަލޭގެފާނާއި، أَصْحَاب ބޭކަލުން ވަޑައިގެން އެމީހުންގެ ގޯތި-ގެދޮރު حَصَار ކުރައްވައި، ވަށައިލައްވައިފިއެވެ. އެންމެފަހުން ދަތިތަކުން ފާސްކުރެވިގެން ނިކުމި އެމީހުން ނުކުމެވައި، އެކަމަކަށް އެމީހުން مَدِينَة އިން ނުކުމެވުނެވެ. ނުކުމެގެން ދާއިރު ކޮންމެ މީހަކުވެސް جَمَل އެއް އުފުލޭ ބަރުދަނުން ގެންދެވޭ ތަކެތި ގެންދިއުމަށެވެ. ދެން ހުރި މުދާ ބައިތުލްމާލަށް ދިޔައެވެ. އެއީ اللّٰه ގެ أمر ފުޅު އައީ ގޮތެވެ. އެހެންމީހުނަކީ ކުރިއަށް ފަރުވާލެއްވިއެވެ. މީހުން ހިތްވަސް ނުކުރާ ގޮތަކަށެވެ. ދެން އެމީހުން ނުކުމެގެން ދިޔައީ އެއްބަޔަކު خَيْبَر އަށެވެ. އަނެއް ބަޔަކު شام ކަރައަށެވެ. އެމީހުން ދަތުރު ގޯތިތަކާއި ހުރި ތަކެތީގެ ތެރެއިން އެމީހުންނަށް ގެންނުދެވޭ ފުރާޅު އެއްކޮށް ގެންދިޔައީއެވެ. ގޯތިގެ ތަންތަން ހަލާކުކޮށް ގެންގޮސް ގެންދިޔަ ކަމުގައި ވެއެވެ. އަދި ހުރިހާ ތަކެއްޗެއް ހިފުމަށް مُؤْمِن ން ބަޔަކު ގެޔެތެރޭ ކަނޑައި، ކަނޑު ދުރުކޮށް ކަނޑައި ހުރިކަމަކަށް ވެއެވެ. އަދި ގޯތި-ގެދޮރުތައް ބައެއްކޮށް ހަލާކު ކޮށް ހިއްލި ކަމުގައި ވެއެވެ. އެވާހަކަ އިޝާރާތްކޮށް ކުރައްވައި قُرْآن ގައި يُخْرِبُونَ بُيُوتَهُم بِأَيْدِيهِمْ وَأَيْدِي ٱلْمُؤْمِنِينَ يَعْنِي އެމީހުންގެ އަތްތަކުންނާއި، مُؤْمِن ންގެ އަތްތަކުން އެމީހުންގެ ގެތައް ހަލާކު ކުރަނީއެވެ. މިވާހަކައިން އެންގެވިއެވެ. ދެން މި حَادِثَة އާ ބެހޭ އެހެން ބައި އަންނަނިވި آيَة ތަކުގައި بَيَان ވެގެން އެ އަންނަނީއެވެ.

مَا قَطَعْتُم مِّن لِّينَةٍ أَوْ تَرَكْتُمُوهَا قَآئِمَةً عَلَىٰٓ أُصُولِهَا فَبِإِذْنِ ٱللَّهِ وَلِيُخْزِىَ ٱلْفَٰسِقِينَ ۝٥ وَمَآ أَفَآءَ ٱللَّهُ عَلَىٰ رَسُولِهِۦ مِنْهُمْ فَمَآ
أَوْجَفْتُمْ عَلَيْهِ مِنْ خَيْلٍ وَلَا رِكَابٍ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ يُسَلِّطُ رُسُلَهُۥ عَلَىٰ مَن يَشَآءُ ۚ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ۝٦ مَّآ أَفَآءَ ٱللَّهُ عَلَىٰ
رَسُولِهِۦ مِنْ أَهْلِ ٱلْقُرَىٰ فَلِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ وَلِذِى ٱلْقُرْبَىٰ وَٱلْيَتَٰمَىٰ وَٱلْمَسَٰكِينِ وَٱبْنِ ٱلسَّبِيلِ كَىْ لَا يَكُونَ دُولَةًۢ بَيْنَ ٱلْأَغْنِيَآءِ مِنكُمْ ۚ
وَمَآ ءَاتَىٰكُمُ ٱلرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَىٰكُمْ عَنْهُ فَٱنتَهُوا۟ ۚ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ۖ إِنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ۝٧

ލުޣަވީ

مَا قَطَعْتُم مِّن لِّينَةٍ = ކަޅު ކަދުރުގެ ތުނޑިން ތިޔަބައިމީހުން ކަނޑާ އެއްޗެއް ◈ أَوْ تَرَكْتُمُوهَا = ނުވަތަ
ތިޔަބައިމީހުން ނުކަނޑައި ދޫކުރި އެއްޗެއް ◈ قَآئِمَةً عَلَىٰٓ أُصُولِهَا = އޭގެ أَصْلُ ތަކުގެ މައްޗަށް قَائِم ވެ ހުންނަ ގޮތަށް ◈
فَبِإِذْنِ ٱللَّهِ = ވަނީ އެއީ الله ގެ إذن ލިބިގެންނެވެ. ◈ وَلِيُخْزِىَ ٱلْفَٰسِقِينَ ۝٥ = އަދި الله ގެ ކިޔަމަންނުވާ ނުކުތް މީހުން
ފުރައްސާރަ ނިކަމެތި ކުރެއްވުމަށް ޓަކައެވެ. ◈ وَمَآ أَفَآءَ ٱللَّهُ = އަދި الله ރައްދުކުރައްވާދެއްވި އެއްޗެއް (الله ދެއްވި މުދަލެއް) ◈
عَلَىٰ رَسُولِهِۦ = އެކަލާނގެ رَسُول އާއަށް ◈ مِنْهُمْ = އެމީހުންގެ ފަރާތުން (بَنُواالنَّضِير ގެ މީހުންގެ އަތުން) ◈ فَمَآ
أَوْجَفْتُمْ عَلَيْهِ = އެކަމުގެ މައްޗަށް ތިޔަބައިމީހުން ދުއްވާލިއެއް ނޫން އަވަހަށް ނުދަނީއެވެ. (ސަވާރުވެގެން އަވަހަށް
ނުދިޔުމެވެ.) ◈ مِنْ خَيْلٍ وَلَا رِكَابٍ = އަސްފަސް އަދި އަސްފަސް جَمَل އަކަށް ވިޔަސް ◈ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ =
އަދި އެކަން ނަމަވެސް الله ◈ يُسَلِّطُ رُسُلَهُۥ = އެކަލާނގެ އެކަލާނގެ رَسُول ން މަތިކޮށް ވަޑައިގަންނަވައި، ވެރިކޮށް ވަޑައިގަންނަވައެވެ. ◈ عَلَىٰ
مَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ ބައެއްގެ މައްޗަށް ◈ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ = އަދި الله އީ ކޮންމެ ކަމެއްގެ
މައްޗަށް ◈ قَدِيرٌ ۝٦ = ކުޅަދުންވަންތަ ވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ އެވެ. ◈ مَّآ أَفَآءَ ٱللَّهُ = އަދި الله ރައްދުކުރައްވާދެއްވި
އެއްޗެއް ◈ عَلَىٰ رَسُولِهِۦ = އެކަލާނގެ رَسُول އާއަށް ◈ مِنْ أَهْلِ ٱلْقُرَىٰ = ރަށްރަށުގެ أَهْلُ ވެރިންގެ ފަރާތުން ◈
فَلِلَّهِ = ވަނީ އެއީ الله އަށެވެ. ◈ وَلِلرَّسُولِ = އަދި رَسُول އާ އަށާއި، ◈ وَلِذِى ٱلْقُرْبَىٰ = އަދި (رَسُول އާގެ) ގާތްތިމާގެ
މީހުންނަށާއި. ◈ وَٱلْيَتَٰمَىٰ = އަދި يَتِيم ކުދިންނަށާއި، ◈ وَٱلْمَسَٰكِينِ = އަދި މިސްކީނުންނަށާއި، ◈ وَٱبْنِ ٱلسَّبِيلِ =
އަދި ދަތުރުވެރިންނަށެވެ. ◈ كَىْ لَا يَكُونَ دُولَةًۢ = ދައުރުވާ ތަކެތި ނުވާނޭ ގޮތުންނެވެ. ◈ بَيْنَ ٱلْأَغْنِيَآءِ مِنكُمْ =
ތިޔަބައިމީހުންގެ މުއްސަނދިންގެ މެދުގައި ◈ وَمَآ ءَاتَىٰكُمُ ٱلرَّسُولُ = އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް رَسُول އާ ދެއްވި އެއްޗެއް
(ކުރެއްވި أمْر އެއް) ◈ فَخُذُوهُ = ވަނީ އެ އެއްޗެއްގައި ތިޔަބައިމީހުން ހިފާށެވެ. (އެ أمْر އަކަށް ކިޔަމަން ވާށެވެ.) ◈ وَمَا

نَهَىٰكُمْ عَنْهُ = އަދި އެކަމަކުން އެކަލޭގެފާނު ތިޔަބައިމީހުންނަށް ނަހީކުރެއްވި ކަމެއް ނުވަތަ އެއްޗެއް ☼ فَٱنتَهُوا ۚ =
އެހިސާބުން ތިޔަބައިމީހުން ހުއްޓާށެވެ. އެ އެއްޗެއްގައި ނުހިފާށެވެ. އެކަމެއް ނުކުރާށެވެ. ☼ وَٱتَّقُوا ٱللَّهَ ۖ = އަދި
ތިޔަބައިމީހުން الله އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ. ☼ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ☼ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ﴿٧﴾ = عُقوبة ދެއްވުން
ގަދަފަދަވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ☼

إِجْمَالِي މާނަ

(٥) ދިގު ކަދުރުގެ ގަހެއްކަން ތިޔަބައިމީހުން ކަނޑައިލީ ބެހެއްޓި ނުވަތަ ބިމުގައި ހުރިހާ ގަސްތައް ކަނޑައި ދޫކޮށްލެވުނީ އެ ހުރިހައި ކަމެއް ވެގެން ހިނގައިދިޔައީ الله ގެ إِذْن ގެ ސަބަބުން ހިނގައިދިޔަ ކަމެކެވެ. އަދި فاسِق ން، ނުބައި
بَنُوالنَّضِير ގެ މީހުންނަށް، ދުނިޔޭގެ އެތެރޭގައި فاسِق ން ނިކަމެތިކޮށް ހަލާކުކުރުމަށް ޓަކައި الله ނިޔާކުރެއްވި ގޮތެވެ.

(٦) އަދި އެމީހުންގެ ތެރެއިން، އެބަހީ بَنُوالنَّضِير ޔަހޫދީންގެ މުދަލުން الله އެކަލާނގެ رَسُول އާއަށް ރައްދުކުރެއްވި މުދަލު
ދެންނެވީމެވެ. އެ މުދާ ހޯދުމަށް ތިޔަބައިމީހުން مُؤْمِن ން އަސްތަކާއި ސަވާރުވެ، އަދި جَمَل އެއްގެ މައްޗަކުން ސަވާރުވެ ހަނގުރާމަ
ނުކުރިއެވެ. އެބަހީ ދަތުރު ހަނގުރާމަ ނުކުރެވުނެވެ. އަދި އެހެން ނަމަވެސް الله އެކަލޭގެފާނުގެ ބާރުގެ މައްޗަށް
އެކަލާނގެ رَسُول ބާރުވެރިކުރައްވައި، ގަދަވެރިކުރައްވައެވެ. الله އީ ކޮންމެ ކަމެއްގެ މައްޗަށް ކުޅަދުންވަންތަ ވާގިވަންތަ
ކަލާނގެއެވެ.

ދެންނެވީމެވެ. بَنُوالنَّضِير ޔަހޫދީންގެ މުދަލުން رَسُولُ اللَّهِ ﷺ އަށް الله مِلْك ކޮށްދެއްވީ މުދަލުގެ އެހެންގޮތަކުން
ހަނގުރާމަކުރުމަކާއި غَنِيْمَة މުދާ ލިބޭގޮތަށް ލިބުނު މުދަލެއް ނޫނެވެ. مُؤْمِن ންގެ އެއްވެސް ދިރުމެއް އަސްތަކާއި ސަވާރުވެ، ގަދަ
ހަނގުރާމަކޮށްގެން ހޯދި މުދަލެއް ނޫނެވެ. ދެފަރާތުގައި ވާހަކަދައްކައި ގޮތުން، އެމީހުން ބަހައްޓާފައި ދިޔަ މުދަލެކެވެ.
އެހެންވެ އެ މުދަލަކީ ހަނގުރާމަ ނުކޮށް مُشْرِك ންގެ މުދަލުން އަތުވި މުދަލެކެވެ. އެފަދަ މުދަލަކަށް ކިޔަނީ فَيْءُ މުދަލެވެ. އެފަދަ
މުދާ ބެހޭނީ ގޮތް ދެން މިއަންނަ އާޔަތުގައި تَفْصِيل ކޮށް އެ ވަނީއެވެ.

(٧) ހަނގުރާމަ ނުކޮށް، فَتْح ކުރެވޭ ރަށްރަށުން الله އެކަލާނގެ رَسُول އަށް ރައްދުކޮށްދެއްވާ މުދާ ހުންނާނީ 1- الله އަށާއި،
2- އެކަލާނގެ رَسُول އާއަށާއި، 3- رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ގެ ގާތްތިމާގެ ފުދުގެ ބޭފުޅުން (بَنُو هاشِم އާއި، بَنُوالمطَّلِب ން) ނަށާއި، 4- يَتِيم
ންނަށާއި، 5- مِسْكِين ންނަށާއި، 6- ދަތުރުވެރިންނަށާއި އެވެ. އެހެން އެކަން الله ނިޔާކުރައްވާ ތިޔަބައިމީހުންކުރު
މުއްސަނދިންގެ އަތްމަތީގައި އެ މުދާ ނުދެވުމަށްޓަކައެވެ. ފަހެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް رَسُول އާ ދެއްވާ އެއްޗެއްގައި (އަދި
އެކަލޭގެފާނު ކުރައްވާ أَمْر ފުޅެއްގައި) ތިޔަބައިމީހުން ހިފާށެވެ. އަދި އެ އެއްޗަކުން ނުވަތަ އެކަމަކުން ތިޔަބައިމީހުންނަށް
އެކަލޭގެފާނު މަނާކުރައްވާ ކޮންމެ އެއްޗަކުން ނުވަތަ، އަދި ކަމަކުން ނުވަތަ ތިޔަބައިމީހުން ދުރުވެގަންނާށެވެ. އަދި
ތިޔަބައިމީހުން الله އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله އީ عُقُوبَة ގަދަފަދަވަންތަވާ ވާގިވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

لِلْفُقَرَآءِ ٱلْمُهَـٰجِرِينَ ٱلَّذِينَ أُخْرِجُوا۟ مِن دِيَـٰرِهِمْ وَأَمْوَٰلِهِمْ يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِّنَ ٱللَّهِ وَرِضْوَٰنًا وَيَنصُرُونَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥٓ ۚ أُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ
ٱلصَّـٰدِقُونَ ۝٨ وَٱلَّذِينَ تَبَوَّءُو ٱلدَّارَ وَٱلْإِيمَـٰنَ مِن قَبْلِهِمْ يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ وَلَا يَجِدُونَ فِى صُدُورِهِمْ حَاجَةً مِّمَّآ أُوتُوا۟
وَيُؤْثِرُونَ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ ۚ وَمَن يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِۦ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ۝٩ وَٱلَّذِينَ جَآءُو مِنۢ
بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا ٱغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَٰنِنَا ٱلَّذِينَ سَبَقُونَا بِٱلْإِيمَـٰنِ وَلَا تَجْعَلْ فِى قُلُوبِنَا غِلًّا لِّلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ رَبَّنَآ إِنَّكَ رَءُوفٌ
رَّحِيمٌ ۝١٠

ލުޣަތު

لِلْفُقَرَآءِ ٱلْمُهَـٰجِرِينَ = فَقِير مُهاجِر ންނަށްވެ. ❁ ٱلَّذِينَ أُخْرِجُوا۟ = އެއި ނެރުވުނު މީހުންނެވެ. ❁ مِن دِيَـٰرِهِمْ
وَأَمْوَٰلِهِمْ = އެމީހުންގެ ގެދޮރުތަކުން، މުދަލުން ❁ يَبْتَغُونَ فَضْلًا = فَضْل ވަސްތަކަން އެދޭ حال ❁ مِّنَ ٱللَّهِ =
ٱللَّه ގެ حَضْرَة ން ❁ وَرِضْوَٰنًا = އަދި ރުއްސެވުމާއި، ❁ وَيَنصُرُونَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ = އަދި ٱللَّه އަށާއި، އެކަލާނގެ رَسُول
އާއަށް އެބޭކަލުން نَصْر ދީ ❁ أُو۟لَـٰٓئِكَ ❁ هُمُ = ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުންނީ ❁ ٱلصَّـٰدِقُونَ ۝٨ =
ތެދުވެރިންނެވެ. ❁ وَٱلَّذِينَ تَبَوَّءُو ٱلدَّارَ = އަދި ގެދޮރުތައް މަދީނާގައި ހަދައިގެން އިސްލާމްވީ މީހުން يَعْنِي أنْصارِيّ ބޭކަލުން ❁
وَٱلْإِيمَـٰنَ = އަދި إيْمان ކަމުގައި، ❁ مِن قَبْلِهِمْ = އެބޭކަލުންގެ ކުރިން (އެބައި مُهاجِرِيّ ބޭކަލުން ވަޑައިގަތުމުގެ
ކުރިން) ❁ يُحِبُّونَ = އެބޭކަލުން ލޯބިކުރާ ❁ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ = އެބޭކަލުންގެ ގާތަށް هِجْرَة އަށް ވަޑައިގެންނެވި
މީހުންނަށް ❁ وَلَا يَجِدُونَ = އަދި އެބޭކަލުން ނުދެކެ ❁ فِي صُدُورِهِمْ = އެބޭކަލުންގެ ހިތްތަކުގައި ❁ حَاجَةً
= އެއްވެސް ބޭނުމެއް ❁ مِّمَّآ أُوتُوا۟ = އެބޭކަލުންނަށް ދެއްވުނު ތަކެއްޗަށް ❁ وَيُؤْثِرُونَ = އަދި އެމީހުން
(އެހެން މީހުން) އިސްކުރެއެވެ. ❁ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ = އެމީހުންގެ نَفْس ތަކުގެ މައްޗަށް ❁ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ = އެމީހުންނަށް
(އެކަމެއް) ވިޔަސް خَصَاصَةٌ = ބޭނުންތެރިކަން ❁ وَمَن يُوقَ = އަދި ސަލާމަތްކުރެވޭ، ރައްކާތެރިކުރެވޭ މީހުން
(ދުރުކުރެވޭ.) ❁ شُحَّ نَفْسِهِۦ = އެމީހާގެ نَفْس ގެ ދަހިވެތިކަމުން ❁ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ = ފަހެ އެމީހުން ދަންނަހެވެ. ❁ هُمُ
ٱلْمُفْلِحُونَ ۝٩ = އެމީހުން އެއީ ކަނޑައެޅިގެން كامِياب ވެގެންވާ މީހުންނެވެ. ❁ وَٱلَّذِينَ جَآءُو = އަދި އައި
މީހުން (އަންސާރު މީހުން) ❁ مِنۢ بَعْدِهِمْ = އެމީހުންގެ ފަހުން ❁ يَقُولُونَ = އެމީހުން ބުނެއެވެ. އެމީހުން ބުނާ/
ދަންނަވާ ❁ رَبَّنَا ٱغْفِرْ لَنَا = އޭ އަހަރެމެންގެ رَبّ އެވެ.! އަހަރެމެންނަށް ފުއްސަވާނދޭވެ. ❁! وَلِإِخْوَٰنِنَا = އަދި
އަހަރެމެންގެ أخ ންނަށްވެސް (ފުއްސަވާނދޭވެ!.) ❁ ٱلَّذِينَ سَبَقُونَا = އެމީހުންނީ އަހަރެމެންގެ ކުރިން އިސްވެގަތް

ވިހުރުނުވެ. ❁ بِٱلْإِيمَـٰنِ = إيْمان ކަމުގައި ❁ وَلَا تَجْعَلْ فِى قُلُوبِنَا = އަދި އަޅުގަނޑުގެ ހިތްތަކުގައި

ނުލައްވާނދޭވެ! ❁ غِلًّا = އުނދަގޫ حَسَد ފަދަ ނުބައި ޚިޔާލުތަކެއް ❁ لِّلَّذِينَ ءَامَنُوا = إيْمان ވި މީހުންނަށްޓަކައި ❁ رَبَّنَآ

إِنَّكَ = ތަ އަޅުގަނޑުގެ رَبّ އެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އިބަ ރަޙްމަތްތެރިވަންތައީ ❁ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿١٠﴾ = އޯގާތެރިވަންތަ

ބޮޑުވެގެންވާ، އަދި رَحْمَة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ރަޙްމަތްތެރިވަންތައެވެ. ❁

إجْمالي މާނަ

(٨) فَيْءُ ލިބޭ އެއް فَقِير مُهاجِرِيّ ބޭކަލުންނަށެވެ. (މި އާޔަތުގައި އެވަނީ ކުރީގެ آيَة އަށް تَأْكِيد ކުރުމަށްވާ ފަދައެވެ. فَقِير مُهاجِرِيّ ބޭކަލުންގެ ލިބޭތަނި رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ގެ ގާތްތިމާގެ ފަރާތް ބޭފުޅުންނެވެ. އެއީ ކުރީގެ އާޔަތުގައި އައި ذَوِى الْقُرْبَى ގެ ލިބޭތަށެވެ.) އެބައިމީހުންނަކީ އެބައިމީހުންގެ ގޭތެރި ގެދޮރުތަކުން، މުދަލުން ނެރުއްވުނު މީހުންނެވެ. އެއީ ކާފިރުންގެ އަނިޔާވެރިކަމުގެ مَكَّة އިން ގެދޮރުތަކުން، ލިބި ދޫކޮށް هِجْرَة އަށް އައި މީހުންނެވެ. އެއީ اللَّه ގެ ރުއްސެވުން އެދިގެންނެވެ، އަދި اللَّه އަށާއި، (اللَّه ގެ دِين އަށާއި) އެކަލާނގެ رَسُول އާއަށް نَصْر ދިނުމަށް ޓަކައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނީ ތެދުވެރިންނެވެ. (މި އާޔަތުގައި މިވަނީ مُهاجِرِيّ ބޭކަލުންނަށް ވާ تَعْرِيف އާއި، ثَناء އެވެ. ދެން މިއަންނަ އާޔަތުގައި އެވަނީ أَنْصارِيّ ބޭކަލުންނަށް ވާ تَعْرِيف އާއި، ثَناء އެވެ.)

(٩) އަދި މިމީހުންގެ ގާތަށް هِجْرَة އަށް ވަޑައިގެންނެވި ބޭކަލުން ވަޑައިގަތުމުގެ ކުރިން އިމާންވެ ވަޑައިގެން މިމީހުންގެ ގެދޮރުތަކު ތައްޔާރުކޮށްދެއްވި ހަމަޖެއްސެވިއްޔާއި أَنْصارِيّ ބޭކަލުން (ދަންނަވައެވެ.) އެ ބޭކަލުންގެ ގާތަށް هِجْرَة އަށް ވަޑައިގަންނަވާ ބޭކަލުންނަށް ލޯބިކުރައްވައެވެ. އަދި مُهاجِرِيّ ބޭކަލުންނަށް ދެއްވުނު فَيْءُ މުދަލާމެދު އުނދަގޫ ޚިޔާލުތަކެއް، حَسَد ފަދަ ކަމެއް އެ ބޭކަލުންގެ ހިތްތަކުގައި ނުވެއެވެ. އަދި ކަމާމެދު ނުވަތަ އެއްޗަކާމެދު މިމީހުންގެ نَفْس ތަދު ކުރުވާނެ ބޭނުމެއް ފަދަ ވިއަސް އެބޭކަލުން އަމިއްލަ ބޭކަލުންގެ ބޭނުންތަށް އިސްކުރައްވައެވެ. مُهاجِرِيّ ބޭކަލުންނަށް އިސްކަން ދެއްވައެވެ. މިމީހުންގެ نَفْس ތަދު ހުސްކުރައްވައެވެ. އަދި އެމީހާގެ نَفْس ގެ ދަހިވެތިކަމުން ސަލާމަތްވެއްޖެ، ރައްކާތެރިވެއްޖެ މީހާ ދަންނައެވެ. ހަމަ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނީ كامِياب ވީ، نَصِيب ލިބިގެންވާ މީހުންނެވެ. (މި އާޔަތުގައި މި ވަނީ أَنْصارِيّ ބޭކަލުންނަށް تَعْرِيف އާއި، ثَناء وَحِي ކުރައްވާ ފަދައެވެ. އެބޭކަލުންނީ މިމީހުންގެ މުދަލާއި، އަނބިންނާއި ބައިކުރައްވާ ފަދައި مُهاجِرِيّ ބޭކަލުންނަށް ދެއްވި ބޭކަލުންނެވެ.) ދެން މި އަންނަ އާޔަތުގައި މިވަނީ أَنْصارِيّ ބޭކަލުންނަށްފަހު ދެން މި أُمَّة އަށް އަންނާނޭ ހުރިހާ މީހުންނަށް تَعْرِيف އާއި، ثَناء އެވެ. އެމީހުންގެ ބަޔާން ކުރެއްވީއެވެ.

(١٠) އަދި އެ ބޭކަލުންގެ ފަހުން (އެބަހީ مُهاجِرِيّ ނަމަވެސް، أَنْصارِيّ ބޭކަލުންގެ ފަހުން) ދެން އައި މީހުން (ދަންނަވައެވެ.) އެމީހުން اللَّه އަށް ދަންނަވައެވެ. ތަ އަޅުގަނޑުގެ رَبّ އެވެ.! އަޅުގަނޑުމެންނާއި، އަދި إيْمان ކަމުގައި އިސްވެގެންވި އަޅުގަނޑުގެ أخ ނުންނަށް ފާފަ ފުއްސަވާނދޭވެ.! އަދި إيْمان ވި މީހުންނަށްޓަކާ އަޅުގަނޑުގެ ހިތްތަކުގައި އުނދަގޫ حَسَد ފަދަ ނުބައި، ޚިޔާލުތަކެއް ނުލައްވާނދޭވެ.! ތަ އަޅުގަނޑުގެ رَبّ އެވެ.! ހަމަކަށަވަރުން އިބަ ރަޙްމަތްތެރިވަންތަ އޯގާވަންތަ ނުހަނު ބޮޑުވެގެންވާ، ގިނަގިނައިން رَحْمَة ލައްވާ ރަޙްމަތްތެރިވަންތައެވެ.

۞ أَلَمۡ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ نَافَقُواْ يَقُولُونَ لِإِخۡوَٰنِهِمُ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ مِنۡ أَهۡلِ ٱلۡكِتَٰبِ لَئِنۡ أُخۡرِجۡتُمۡ لَنَخۡرُجَنَّ مَعَكُمۡ وَلَا نُطِيعُ
فِيكُمۡ أَحَدًا أَبَدًا وَإِن قُوتِلۡتُمۡ لَنَنصُرَنَّكُمۡ وَٱللَّهُ يَشۡهَدُ إِنَّهُمۡ لَكَٰذِبُونَ ⑪ لَئِنۡ أُخۡرِجُواْ لَا يَخۡرُجُونَ مَعَهُمۡ وَلَئِن قُوتِلُواْ لَا يَنصُرُونَهُمۡ
وَلَئِن نَّصَرُوهُمۡ لَيُوَلُّنَّ ٱلۡأَدۡبَٰرَ ثُمَّ لَا يُنصَرُونَ ⑫

ތަރުޖަމާ

۞ أَلَمۡ تَرَ = ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިނުގަންނަވައިތޯއެވެ؟ ނުބައްލަވައިތޯއެވެ؟ ۞ إِلَى ٱلَّذِينَ نَافَقُواْ =
مُنافِق ވެގެން މި އުޅޭ މީސްތަކުންނަށް ۞ يَقُولُونَ = އެމީހުން ބުނެއެވެ. ۞ لِإِخۡوَٰنِهِم އެމީހުންގެ أخ
ންނަށް ۞ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ = އެމީހުން ކާފިރުވި ۞ مِنۡ أَهۡلِ ٱلۡكِتَٰبِ = يَهُودِى ންނާއި، نَصَارَى އިންގެ
މެދުއިން ۞ لَئِنۡ أُخۡرِجۡتُمۡ = ކަނޑައެޅިގެން ކަލޭމެން ނެރުއްވިއްޖެއްޔާއި، ۞ لَنَخۡرُجَنَّ مَعَكُمۡ =
ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންވެސް ކަލޭމެންނާއެކު ބޭރުވެގެންވެސް ނުކުންނާނަމެވެ. ۞ وَلَا نُطِيعُ فِيكُمۡ = އަދި
ކަލޭމެންނާމެދު އަހުރެމެން ހިތަދޭން ނުވާހިނދެވެ. ۞ أَحَدًا أَبَدًا = އެކަކަށްވެސް ދުވަހަކުވެސް ۞ وَإِن قُوتِلۡتُمۡ
އަދި ކަލޭމެންނާ ހަނގުރާމަ ކުރެވުނަސް= ۞ لَنَنصُرَنَّكُمۡ ކަނޑައެޅިގެން ކަލޭމެންނަށް ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން
نَصۡر ދޭނަމެވެ. ۞ وَٱللَّهُ يَشۡهَدُ = އަދި الله ހެކިވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ إِنَّهُمۡ لَكَٰذِبُونَ ⑪ =
ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަކީ ދޮގުވެރިން ކަމުގައި ۞ لَئِنۡ أُخۡرِجُواْ = އެމީހުން (ޔަހޫދީން) ނެރުއްވިޔަސް، ۞ لَا
يَخۡرُجُونَ مَعَهُمۡ = އެމީހުންނާއެކު މިމީހުން ނުނިކުންނާނެއެވެ. ۞ وَلَئِن قُوتِلُواْ = އަދި އެމީހުންނާ
ހަނގުރާމަ ކުރެވުނަސް ۞ لَا يَنصُرُونَهُمۡ = މިމީހުން އެމީހުންނަށް نَصۡر ނުދޭނެއެވެ. ۞ وَلَئِن نَّصَرُوهُمۡ =
އަދި އެމީހުންނަށް (مِثال އަރިހު) نَصۡر ދިނުމަށް ވިޔަސް ۞ لَيُوَلُّنَّ ٱلۡأَدۡبَٰرَ = ހަމަކަށަވަރުން މިމީހުން
ފުރަގަސްދީ ފިލާނެކަން ކަށަވަރެވެ.. ۞ ثُمَّ لَا يُنصَرُونَ ⑫ = ދެން އެމީހުންނަށް نَصۡر ނުލިބޭނެއެވެ. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(١١) (އޭ މާތްވެގެންވާ رَسُول އައްވެ.) مُنافِق ވެގެން މި އުޅޭ މީހުންނަށް ކަލޭގެފާނު ނުބައްލަވަމުތޯއެވެ؟ އެމީހުންނަށް ނިކަން ބައްލަވާށެވެ. أَهْلُ كِتاب ންގެ ތެރެއިން ކާފިރުވި، އެމީހުންގެ أخ ންނަށް އެމީހުން ބުނެއެވެ. "ކަލޭމެން ރަށުން ނެރުއްވިއްޖެއްޔާ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނާއެކު އަހުރެމެން ނުކުންނަ ހުށީމެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެ نِسْبَة ގައި އެއްވެސް ބަޔަކަށް އަހުރެމެން ދުވަހަކުވެސް ކިޔަމަން ނުވާހުށީމެވެ. އަދި ކަލޭމެންނާ ހަނގުރާމަ ވެއްޖެނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން ކަލޭމެންނަށް نَصْر ދޭހުށީމެވެ." (މިއީ އެމީހުން ބުނި ބަސްތަކެވެ. މި ބަސްތަކުގެ އޮޅޭ ދޮގެއް ކަމުގައި الله ހެކިވެވޮޑިގެންވަނީއެވެ. އެކަލާނގެ وَحِي ކުރައްވާފައި އޮވެނީ) ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެ ބުނާ ބަސްތަކުގައި އެމީހުންނަކީ ދޮގުވެރިން ކަމުގައި الله ހެކިވެވޮޑިގެންވައެވެ.

(١٢) އެމީހުން (يَعْنِي يَهُودِي ންގެ بَنُوالنَّضِير ވަންރައިގެ މީހުން مَدِينَة އިން) ނެރުވުނަސް، މި مُنافِق ންގެ މީހުން އެމީހުންނާއެކު ނުނުކުންނާނެއެވެ. އަދި އެމީހުންނާ ހަނގުރާމަ ވެވުނަސް، މި މުނާފިގުން އެމީހުންނަށް نَصْر ދީ އެއް ނުވާނެއެވެ. އަދި ފަހަރެއްގައި އެމީހުންނަށް نَصْر ދިނަސް ގޮތް ދިމާވާނީ ނަހަވެސް مَيْدَان ދޫކޮށް، މި مُنافِق ން ފުރަގަސްދީ ފިލާނެއެވެ. ދެން އޭގެ ސަބަބުން އެމީހުންނަށް نَصْر ނުލިބޭނެއެވެ.

ޝަރަޙަ: މި އާޔަތްތަކުގައި إشارَة ވެގެން މިވަނީ بَنُوالنَّضِير ވަންރައިގެ يَهُودِي ންނާއި رَسُولُ اللَّهِ ﷺ އާއި، ދެމެދު އޮތް عَهْد نامَة އުވައިލި ހިނދުން އެ قَبِيلَة ގެ މީހުން مَدِينَة އިން ނެރުއްވުމުގެ ވާހަކައާއި ދުރަވާދުގެ ނިޔާ ނުކުތުމުން مَدِينَة ގައި ތިބި މުނާފިގުންގެ މީހުން (عَبْدُاللهِ ابنُ أُبَيُّ އާއި، އޭނާގެ އެކުވެރިން) މި ބުނި بَنُوالنَّضِير يَهُودِي ންނަށް رَسُولُ اللَّهِ b އާއި ދިރިކޮށް ހިތްވަރުދީ، އަދި مَدِينَة އިން ނުނުކުންނުމުގެ ވާހަކަ ބުނެއަރައި ހެދި ގޮތުގެ ވާހަކައެވެ. މި مُنافِق ން بَنُوالنَّضِير ވަންރައިގެ މީހުންނަށް يَقِين ކޮށްދިން އެއްސި مَدِينَة އިން އެމީހުން ނުކުންނަން ޖެހިއްޖެ ހިނދެއްގައި ތިމާގެންވެސް އެމީހުންނާއެކު ނިކުންނާނެ ކަމަށެވެ. އަދި مُحَمَّد ގެފާނާއި، އެކަލޭގެފާނުގެ أصْحاب ން ހަނގުރާމަ ކުރާނަމަ ތިމާގެންވެސް ކަލޭމެންނާ އެކުވެގެން مُحَمَّد ގެފާނާ ދިރިކޮށް ހަނގުރާމަ ކުރާނާ ކަމަށެވެ. އެކަމަކު އެ ހުރިހައި ވާހަކަތަކަކީ ހަމަ ސިއްރާ ދޮގުތަކެއް ކަމަށް الله ހާމަކޮށްދެއްވިއެވެ.

لَأَنتُمْ أَشَدُّ رَهْبَةً فِي صُدُورِهِم مِّنَ ٱللَّهِ ۚ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَّا يَفْقَهُونَ ﴿١٣﴾ لَا يُقَٰتِلُونَكُمْ جَمِيعًا إِلَّا فِي قُرًى مُّحَصَّنَةٍ أَوْ مِن
وَرَآءِ جُدُرٍۭ ۚ بَأْسُهُم بَيْنَهُمْ شَدِيدٌ ۚ تَحْسَبُهُمْ جَمِيعًا وَقُلُوبُهُمْ شَتَّىٰ ۚ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَّا يَعْقِلُونَ ﴿١٤﴾ كَمَثَلِ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ
قَرِيبًا ۖ ذَاقُوا۟ وَبَالَ أَمْرِهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٥﴾

މަރުޢަނާ

لَأَنتُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ން (ކަލޭމެން مُؤْمِن ން ދެކޭ) ❁ أَشَدُّ رَهْبَةً = ބިރުވެރިކަން މާ
ބޮޑުވެ. ❁ فِي صُدُورِهِمْ = އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ❁ مِنَ ٱللَّهِ = اللَّه އަށް ވުރެންވެސް ❁ ذَٰلِكَ =
އެއީ އެއީ ❁ بِأَنَّهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަކީ ❁ قَوْمٌ لَّا يَفْقَهُونَ ﴿١٣﴾ = ނުވިސްނާ
ބަޔަކުވީމެ. ގަމާރު ބަޔަކުވީމެ.❁ لَا يُقَٰتِلُونَكُمْ جَمِيعًا = އެމީހުން އެއްކޮށްގެން ކަލޭމެން مُؤْمِن ންނާ
ހަނގުރާ ނުކުރާނެއެވެ. ❁ إِلَّا فِي قُرًى مُّحَصَّنَةٍ = ރައްކާތެރިވެފައިވާ ކިއްލާތަކުގައި ❁ ފިޔަވި❁ أَوْ
مِن وَرَآءِ جُدُرٍ = ނުވަތަ ފާރުތަކުގެ ފަހަތުގައި ފިޔަވި ❁ بَأْسُهُمْ بَيْنَهُمْ شَدِيدٌ = އެމީހުންގެ
ދެމެދުގައި އެމީހުންގެ ހަނގުރާމަ ޖެހިލުމުގައި، ބިރުވެރިކަން ގަދަވެގެން ވެއެވެ. ❁ تَحْسَبُهُمْ جَمِيعًا = ކަލޭގެފާނު
ހިތުވުމުގައި ދެކޭ އެ އެކުވެރިން އެއީ ގަނޑެއް ކަމަށް ދޭހެވެ؟ ❁ وَقُلُوبُهُمْ شَتَّىٰ = އަދި އެމީހުންނަކީ ވެސް
އެމީހުންގެ ހިތްތަކު ވަކި ވަކިވެ، ބައިބައިވެގެންނެވެ. ❁ ذَٰلِكَ = އެއީކަމީ ❁ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ =
ހަމަކަށަވަރުން އެއީ ބައެކެވެ. ❁ لَّا يَعْقِلُونَ ﴿١٤﴾ = ބުއްދި ނުކުރާ/ ނުވިސްނާ ❁ كَمَثَلِ ٱلَّذِينَ =
ބަޔަކުދިން ފަދައެވެ. ❁ مِن قَبْلِهِمْ قَرِيبًا = އެމީހުންގެ ކުރިން ކައިރި ޒަމާނުގައި ❁ ذَاقُوا۟ وَبَالَ أَمْرِهِمْ
= އެމީހުން އެމީހުންގެ ނުބައި ކަންތައްތަކުގެ ނަތީޖާ ތަހައްމަލުކުރިއެވެ ❁ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٥﴾ = އަދި ކަނޑައެޅިގެން
އެމީހުންނަށް ހުރި ވޭންދެނިވި عَذَاب އެވެ. ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(١٣) (އެ مُؤْمِن ންނަށެވެ.) އެ مُنافِق ންގެ ހިތްތަކުގައި ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް އޮންނަ ބިރު ﷲ ގެ މައްޗަށް އެމީހުންގައި އޮންނަ ބިރަށްވުރެވެސް މާ ބޮޑެވެ. އެހެން އެވަނީ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަކީ އެއްޗެއް ނުވިސްނޭ ބައެއް ކަމުގައި ވީތީއެވެ.

ދަންނައެވެ. مُنَافِقُ ންގެ ހިތުގައި ﷲ ގެ މައްޗަށް އޮންނަ ބިރަށްވުރެ رَسُول އާ އަދާއި، مُؤْمِن ތަކުންނަން އޮންނަ ބިރު ގަދަވެގެން ވަނީ ﷲ ގެ ކާފަރާއި، عَذَاب ދެއްވުމަށްފަހު ވުމާއި، مُؤْمِن ންގެ ފަރާތުން އަންނަ عَذَاب އާއި، ނުރައްކާ، ކުއްލިވެރިކަމުގައި އަވަސްވާނީއެވެ. އެކަމަކު އެއީ اللّٰهُ ގެ أَمْر ފުޅަކަށް مُؤْمِن ން ހިނގަމުން ދެނެގަތް ކަންތައް ކަމެއް އެމީހުންނަކަށް ނުވިސްނޭތީއެވެ.

(١٤) (އެ مُؤْمِن ންނަށެވެ.) އެ مُنافِق ންނާއި، يَهُودِي ން އެކުއެކުގައި ޖަމާވެގައި ތިބެގެން ކަލޭމެންނާ ހަނގުރާމަ ނުކުރާނެއެވެ. އެމީހުން ހަނގުރާމަ ކުރާނީ ރައްކާތެރިވެފައިވާ ކޮށްޓުތަކެއްގައި ފުރަހި ތިބެގެންނެވެ. ނުވަތަ ބިތްތަކުގެ ނިވާގައި ތިބެގެންނެވެ. އެމީހުން އެކަކު އަނެކަކާ ދެކޮޅުވެރިކަމާއި، ދުޝްމަނުކަން ނުރުހުން ގަދަވެގެން ވެއެވެ. ކަލޭފެނުން ހިތަކީ އެމީހުން ނިކަން އެއްބައިވަންތައި އެކަމިގަނޑުކަމުގައި ތޯއެވެ؟! އެކަމަކު އެމީހުންގެ ހިތްތަކަށް ވަނީ ބައިބައިވެ، إِخْتِلاف ވެގެންނެވެ. އެކަން އެހެން އެވަނީ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަކީ ނުވިސްނޭ، ބުއްދި ނުކުރާ ބައެއް ކަމުގައި ވީތީއެވެ.

(١٥) މިމީހުންގެ މިސާލަކީ ދާދި ގާތް ماضِي އެއްގައި މިމީހުންގެ ކުރިން ވޭތިވެދިޔަ މީހުންގެ މިސާލެވެ. ދެން އެމީހުންވެސް އެމީހުން ކުރި ނުބައި ކަންތައްތަކުގެ ނަތީޖާ ދެކިގަތީއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ހުރީ ވޭންދެނިވި عَذَاب އެވެ.

ދަންނައެވެ. މި އާޔަތުގައި މި އިޝާރާތްކޮށްވާ ބަޔަކީ مَكَّة ގެ مُشْرِك ންނެވެ. بَدْر ހަނގުރާމައިގައި ބައިވެރިވި ކާފިރުންގެ ވާހަކައެވެ. އެމީހުންވެސް އެމީހުން ކުރި ނުބައި ކަންތައްތަކުގެ ނަތީޖާ ދެކިގަތީއެވެ. بَدْر ހަނގުރާމަ ހިނގައި ދިޔައީ بَنُوالنَّضِير މީހުންގެ މި ކަންތައްގަނޑުގެ 6 މަސްދުވަސް ކުރިންނެވެ. بَدْر ގައި مَكَّة ގެ مُشْرِك ން އެމީހުން ކުރި ކަންތައްތަކުގެ ބަދަލު ލިބިއްޖެއެވެ. މިމީހުންވެސް އެމީހުންގެ ކަންތައްތަކުގެ ބަދަލު ލިބިއްޖެއެވެ.
وَاللّٰهُ أَعْلَمُ

كَمَثَلِ ٱلشَّيْطَٰنِ إِذْ قَالَ لِلْإِنسَٰنِ ٱكْفُرْ فَلَمَّا كَفَرَ قَالَ إِنِّى بَرِىٓءٌ مِّنكَ إِنِّىٓ أَخَافُ ٱللَّهَ رَبَّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٦﴾ فَكَانَ عَٰقِبَتَهُمَآ أَنَّهُمَا
فِى ٱلنَّارِ خَٰلِدَيْنِ فِيهَا ۚ وَذَٰلِكَ جَزَٰٓؤُا۟ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٧﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَلْتَنظُرْ نَفْسٌ مَّا قَدَّمَتْ لِغَدٍ ۖ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ۚ إِنَّ
ٱللَّهَ خَبِيرٌۢ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٨﴾ وَلَا تَكُونُوا۟ كَٱلَّذِينَ نَسُوا۟ ٱللَّهَ فَأَنسَىٰهُمْ أَنفُسَهُمْ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْفَٰسِقُونَ ﴿١٩﴾ لَا يَسْتَوِىٓ أَصْحَٰبُ
ٱلنَّارِ وَأَصْحَٰبُ ٱلْجَنَّةِ ۚ أَصْحَٰبُ ٱلْجَنَّةِ هُمُ ٱلْفَآئِزُونَ ﴿٢٠﴾

ލުޣަތު

كَمَثَلِ ٱلشَّيْطَٰنِ = ޝައިޠާނާގެ މިސާލު ފަދައެވެ. ۞ إِذْ قَالَ لِلْإِنسَٰنِ ٱكْفُرْ = އެއީ އެބުނީ އިންސާނާއަށް
"ކާފިރުވާށޭ" މިހެން ބުނި ހިނދުގައެވެ. ۞ فَلَمَّا كَفَرَ = ދެންފަހެ އިންސާނާ ކާފިރުވި ހިނދުން ۞ قَالَ إِنِّى بَرِىٓءٌ
مِّنكَ = އޭނާ (އިންސާނާއަށް) ބުނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން މިވަނީ ކަލޭގެ ކިބައިން ދުރުވެ، މުޅިން ބަރީއަ
ވެގެންނެވެ. ۞ إِنِّىٓ أَخَافُ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން الله އަށް ބިރުވެތިވަމެވެ. ۞ رَبَّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٦﴾ = عالَم
ތަކުގެ ހައްދަވައި ބެލެހެއްޓެވުން ربُّ އެވެ. فَكَانَ عَٰقِبَتَهُمَآ أَنَّهُمَا = ފަހެ (ޝައިޠާނާއާއި، އިންސާނާއާއި) އެ ދެމީހުންގެ
ނިމުން ވަނީ ۞ فِى ٱلنَّارِ = ނަރަކައިގައެވެ. ۞ خَٰلِدَيْنِ فِيهَا = އެދެމީހުން އެތާ ދެމިތިބޭ حال ގައެވެ. وَذَٰلِكَ = އަދި
އެއީ ۞ جَزَٰٓؤُا۟ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٧﴾ = އަނިޔާވެރިންގެ جَزَاء އެވެ. ۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = ތި إيمان ވެއްޖެ
މީސްތަކުންނޭވެ. ۞ ٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ = ތިޔަބައިމީހުން الله އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ. تقوى ވެރި ވާށެވެ. ۞ وَلْتَنظُرْ نَفْسٌ = އަދި
ކޮންމެ نفس އެއް ބަލާހުށި ކަމެވެ. ۞ مَّا قَدَّمَتْ لِغَدٍ = މާދަމާއަށް ޓަކައި (قِيامَة ދުވަހަށް ޓަކައި) އިސްކޮށްފައި ވަނީ ކޮން
ކަމެއްތޯ ۞ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން الله އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ. ۞ إِنَّ ٱللَّهَ خَبِيرٌ = ހަމަކަށަވަރުން الله خَبَر ވެވޮޑި
ގެންވޮޑިގެން ވެއެވެ. ۞ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٨﴾ = ތިޔަބައިމީހުން ކުރާހައި ކަމެއްގެ ۞ وَلَا تَكُونُوا۟ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން
ނުވާށެވެ. ۞ كَٱلَّذِينَ = އެމީހުން ފަދައިން ۞ نَسُوا۟ ٱللَّهَ = އެމީހުން الله ހަނދާން ނައްތާލައި ۞ فَأَنسَىٰهُمْ أَنفُسَهُمْ
= ފަހެ އެކަލާނގެ އެމީހުންގެ نفس ތަކުގެ ހެޔޮކަން އެމީހުން ހަނދާންނައްތުވައި ލެއްވިއެވެ. ۞ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ
ٱلْفَٰسِقُونَ ﴿١٩﴾ = އެމީހުންނަކީ ހަމަ ކަނޑައެޅިގެން ފާސިޤުންނެވެ. ۞ لَا يَسْتَوِىٓ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ = ނަރަކައިގެ
އަހުލުވެރިން ހަމަހަމަވެގެން ނުވެއެވެ. ۞ وَأَصْحَٰبُ ٱلْجَنَّةِ = އަދި ސުވަރުގެގެ އަހުލުވެރިންނާއި أَصْحَٰبُ ٱلْجَنَّةِ =
ސުވަރުގެގެ އަހުލުވެރިން (ހަމަނުވެއެވެ.) ۞ هُمُ ٱلْفَآئِزُونَ ﴿٢٠﴾ = ކަނޑައެޅިގެން ނަސީބުވެރިންނަކީ ހަމަ އެއީއެވެ. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٦) އެމީހުންގެ (يَعْنِى މުނާފިޤުންނާއި، يَهُودِى ންގެ) މިސާލަކީ ޝައިޠާނާގެ މިސާލެވެ. އެ ޝައިޠާނުވެސް އިންސާނުން ގާތު ކާފިރުވާށޭ ބުނާނެއެވެ. އަދި ކާފިރުވާން ވަސްވާސްވެސް ދެއި ހަދާފައި އެ އިންސާނާ ކާފިރުވު ހަމަ ވުމުން ޝައިޠާނާ އެ އިންސާނާއާ ދުރާއަށް ބުނާނެއެވެ. "އަހުރެން ކަލޭގެ ކިބައިން ދުރުވެ، ބަރީއަވެގެންވީމެވެ. عالَم ތަކުގެ ވެރި رَبّ އަށް އަހުރެން ބިރުގަންނަމެވެ."

(١٧) ފަހެ އެ ދެމީހުންގެ آخِر ގެ ނިމުމަކީ ނަރަކައެވެ. ދެމީހުންވެސް އެތާ ދެމިތިބޭ حال ގައެވެ. އަދި އަނިޔާވެރިންގެ جَزاء އަކީ އެއީއެވެ.

ދަންނައެވެ. މުނާފިޤުންވެސް يَهُودِى ންނަށް އެ ހުރިހައި ހިތްވަރެއް ދީފައި އެމީހުން مَدِينَة އިން ނުކުމެގެން ދިޔައިރު އެމީހުންނާއެކު ދިޔައީއުމަށްވެސް ނޫނެވެ. އަދި އެއްވެސް نَصْر އެއްވެސް ދިނީއެއް ނޫނެވެ. ޝައިޠާނުވެސް އިންސާނާއާ މެދު ކަންކުރީ ހަމަ އެހެންނެވެ.

(١٨) އޭ إيمان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުން اللّٰه އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ! تَقْوَى ވެރި ވާށެވެ! އަދި ކޮންމެ نَفْس އެއްވެސް މާދަމާ، قِيامَة ދުވަހަށް ޓަކައި ތައްޔާރުކުރި ކޮން عَمَل އެއްތޯ ބަލައި تَحْقِيق ކުރާށިއި ކަމެވެ! އަދި ތިޔަބައިމީހުން اللّٰه އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން ކުރާ ހުރިހައި ކަމެއްގެ خَبَر اللّٰه ދެނެވޮޑިގެން ވެއެވެ.

(١٩) އަދި އެބައިމީހުން اللّٰه ހަނދާން ނައްތައިލި މީހުން ފަދައިން ތިޔަބައިމީހުން ނުވާށި ކަމެވެ. ފަހެ އޭގެ ސަބަބުން اللّٰه އެމީހުން އެމީހުންގެ نَفْس ތަކުގެ މަތިން ހަނދާންނެތި ކުރުވައިލީއެވެ. ގެއްލެވުމުގެ މަތިން އެމީހުންގެ نَفْس ތައް މުޅީން ހަނދާންނެތި ކުރުވީއެވެ. އެއީ ހަމަ ކަނޑައެޅިގެން فاسِق ންނެވެ.

(٢٠) ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންނާއި، ސުވަރުގޭގެ އަހުލުވެރިން ހަމަހަމަވެގެން ނުވެއެވެ. ނުވެސް ވާނެއެވެ. ސުވަރުގޭގެ އަހުލުވެރިންނީ ކަނޑައެޅިގެން ނަސީބުވެރިންނެވެ. (ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންނީ އަބާއްޖަވެރިންނެވެ.)

لَوْ أَنزَلْنَا هَـٰذَا ٱلْقُرْءَانَ عَلَىٰ جَبَلٍ لَّرَأَيْتَهُۥ خَـٰشِعًا مُّتَصَدِّعًا مِّنْ خَشْيَةِ ٱللَّهِ ۚ وَتِلْكَ ٱلْأَمْثَـٰلُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ
﴿٢١﴾ هُوَ ٱللَّهُ ٱلَّذِى لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ عَـٰلِمُ ٱلْغَيْبِ وَٱلشَّهَـٰدَةِ ۖ هُوَ ٱلرَّحْمَـٰنُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٢٢﴾ هُوَ ٱللَّهُ ٱلَّذِى لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ ٱلْمَلِكُ
ٱلْقُدُّوسُ ٱلسَّلَـٰمُ ٱلْمُؤْمِنُ ٱلْمُهَيْمِنُ ٱلْعَزِيزُ ٱلْجَبَّارُ ٱلْمُتَكَبِّرُ ۚ سُبْحَـٰنَ ٱللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٢٣﴾ هُوَ ٱللَّهُ ٱلْخَـٰلِقُ ٱلْبَارِئُ
ٱلْمُصَوِّرُ ۖ لَهُ ٱلْأَسْمَآءُ ٱلْحُسْنَىٰ ۚ يُسَبِّحُ لَهُۥ مَا فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٢٤﴾

ލަފްޒުމާނަ

لَوْ أَنزَلْنَا = މިވަން ބަސް ކަލާނގެ ބާވައިލެއްވި ނަމަ ❁ هَـٰذَا ٱلْقُرْءَانَ = މި قُرْءان ❁ عَلَىٰ جَبَلٍ = ފަރުބަދައެއްގެ
މަތްޗަށް ❁ لَّرَأَيْتَهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭ އެ ފަރުބަދަ ދުށްސާނެއެވެ. (ކަލޭގެފާނު އެ ފަރުބަދަ ދުށްސާނެ ގޮތް ދައްކަވައިދެއްވުމަށެވެ.) ❁
خَـٰشِعًا مُّتَصَدِّعًا = ބިރުވެތިވެ، ހެދިހެދިފަޅިގެން ވަނިކޮށް ❁ مِّنْ خَشْيَةِ ٱللَّهِ = الله އަށް ބިރުން ❁ وَتِلْكَ
ٱلْأَمْثَـٰلُ = އަދި އެ ފަދަ مِثال ތައް نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ = މިވަން ބަސްކަލާނގެ ޖަހުއްވަނީ މީސްތަކުންނަށް ❁ لَعَلَّهُمْ
يَتَفَكَّرُونَ ﴿٢١﴾ = އެމީހުން ވިސްނައި فِكْر ކުރުމަށެވެ. ❁ هُوَ ٱللَّهُ ٱلَّذِى لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ = الله އީ އެކަލާނގެ
މެނުވީ (حَقّ) إله އަކު ނުވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ عَـٰلِمُ ٱلْغَيْبِ وَٱلشَّهَـٰدَةِ = غَيْب ގައި ވާ ކަންތައްތައް، ފެނިގެންވާ
ކަންތައްތަކުގެ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ هُوَ ٱلرَّحْمَـٰنُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٢٢﴾ = އެއީ رَحْمٰن ވަންތަ رَحِيم ވަންތަ
ކަލާނގެއެވެ. ❁ هُوَ ٱللَّهُ ٱلَّذِى لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ = الله އީ އެކަލާނގެ މެނުވީ (حَقّ) إله އަކު ނުވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁
ٱلْمَلِكُ ٱلْقُدُّوسُ = އެއީ ރަސްރަސްކަލާނގެ ތަނަވަސް ފޮނި، طاهِر ވަންތަވެ ފާޚިރުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ ٱلسَّلَـٰمُ ٱلْمُؤْمِنُ =
އެންމެހައި އުނި ކަމަކުން، عَيْب އަކުން ސަލާމަތްވެވޮޑިގެންވާ، އަދި އެކަލާނގެ رَسُول ބޭކަލުން ތެދުކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁
ٱلْمُهَيْمِنُ = އަޅުތަކުންގެ عَمَل ތަކާމެދު ބަލަހައްޓަވާވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ ٱلْعَزِيزُ ٱلْجَبَّارُ =
ގަދަފަދަވަންތަ ކަމުގައި އެވަރެއް ނުވާ، އަދި ބަދަލުހިއްޕުވުމަށް ގަދަފަދަ ވަންތަ ❁ ٱلْمُتَكَبِّرُ = كِبْرِيَاء
ވަންތަކަމުގެ ފުރި ❁ سُبْحَـٰنَ ٱللَّهِ = الله ހުސް طَاهِر ވަންތަވެވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٢٣﴾ =
އެމީހުން އެ شِرْك ކުރާ ކަންތައްތަކުން ❁ هُوَ ٱللَّهُ = އެއީ الله އެވެ. ❁ ٱلْخَـٰلِقُ ٱلْبَارِئُ = އުފެއްދެވި ކަންކަމާ ގުޅިގެން ތަކެތި
ވުޖޫދަށް ގެނައުއްވަވާ، އަދި އަރާމް ތަކެތި އުފެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. ❁ ٱلْمُصَوِّرُ = ތަކެތީގެ صُورَة ތަކާއި، ސިފަތައްގެ
ތަކެތި އުފެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. لَهُ ٱلْأَسْمَآءُ ٱلْحُسْنَىٰ = ރިވެތި ފުޅުތައް، ރަނގަޅު ނަންފުޅުތައް

އެކަލާނގެއަށް خاصّ ވެގެން ވެއެވެ. ❁ يُسَبِّحُ لَهُۥ = އެކަލާނގެއަށް تَسْبِيح ކިޔައެވެ.❁ مَا فِي ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި، ބިމުގައި ވާހައި ތަކެތި❁ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٢٤﴾ = އެކަލާނގެއީ عِزَّة ވަންތަ، حِكْمَة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.❁

إجْمَالِي މާނަ

(٢١) ފަރުބަދަތަކުގެ މައްޗަށް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ މި قُرْآن ބާވައިލެއްވިނަމަ ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގަންނަވާނީ اللّٰه އަށް ބިރުން އެ ފަރުބަދަ ދެރަވެ ކުދިކުދިވެ، ހަލާކުވެގެން ވަނިކޮށެވެ. އަދި މިސާލުތަކުންނަކީ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެޖަހަ މިސާލުތައް ޖެއްސެވީ އެބައިމީހުން فِكْر ކުރުމަށް، اللّٰه ގެ قُدْرَة ތެރިކަމާމެދު ވިސްނައިލުމަށް ބަޔާނެވެ.

ދަންނައެވެ. (قُرْآن ގެ ބޮޑުކަމާއި، މާތްކަމާއި، لَفْظ ތަކުގެ ރަނގަޅުކަމާއި، އަދި އެ އުތުރުވެރިވާފަދަ ވަރުގަދަކަމާއި، بَلاغَة ގެ ފުރިހަމަކަމާއި، އަދި ހިތްތަކަށް މަޖާވެ، މައިތިރިވާ ފަދަ وَعْظ އާއި، نَصِيحَة ގެ މައްޗަށް އެކުލެވިގެން ވުމާއި، މިކަންކަން އެކުލެވިގެންވާ މާތް قُرْآن ބިމުގައި ރަނގަޅަށް ހަރުލައި، ފުރިހަމަވާ ވަރުގަދަ، ގަދަފަދަ، ހަރު، ބޮޑެތި ފަރުބަދަތަކެއްގެ ތެރެއިން ފަރުބަދަތަކުގެ މައްޗަށް ބާވައިލެއްވި ނަމަވެސް، اللّٰه އަށް ބިރުން އެ ފަރުބަދަ ދެރަވެ ކުދިކުދިވެ، ބިރުވެގެން ހިނގައްޖެއީސްވެ. އާދައިވާ عَذَاب ގެ ބަސްފުޅުތަކުގެ ވަރުގަދަކަމާއި، قُرْآن ގެ މާތްކަމާއި، ބޮޑުކަމަށް ބަލާއިރު އެއަށް އަދަބުކުރުން واجِب ވާ حَقّ إحْتِرام އާއި، تَعْظِيم އަދާ ނުކުރެވިދާނޭކަމަށް ބިރުންނެވެ. އެކަމަކު މިހިރަ ދުރަ ضَعِيف ނިކަމެތި އިންސާނާގެ ހަރުގަނޑުވެފައި ވާ މުޅިން ޖެހިލުންވާ ގަލަވަން – އާދޭގެ ހިތް قُرْآن ސަ ހާގެ އެއްވެސް އަސަރެއް ނުކުރާ ކަމީ ކޮބާ عَجائِب އެއް ނޫނެވެ.)

މި آيَة ން رَسُولُ الله ގެ شَخْصِيَّة ގެ ثابِت ކަމާއި، އެކަލޭގެފާނުގެ جَلال ގެ މަތިވެރިކަން ވަރަށް ފުރިހަމަ ގޮތެއްގައި ސާބިތުވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ ހިތްފުޅުގައި އެ ބޮޑުގަދަ قُرْآن تَحَمَّل ކުރެއްވި މާތް اللّٰه ގެ ކުޅަދާނަވަންތަކަމާއެވެ!.

(٢٢) اللّٰه އީ އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެން އެއްވެސް حَقّ إله އަކު ނުވާ އެއްކައުވަންތަ اللّٰه އެވެ. ސިއްރާއި، ފާޅު ދެނެވޮޑިގެންވާ، رَحْمٰن ވަންތަ، رَحِيم ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(٢٣) اللّٰه އީ އެކަލާނގެ ފިޔަވައި حَقّ އެއްވެސް إله އަކު ނުވާ، ހުރިހައި ކަމެއްގެ ވެރި، އަދި ހުރިހައި عَيْب އަކުން ހުސް طاهِر ވަންތަވެ ޖެހިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. އެންމެހައި އުނި ކަމަކުން ސަލާމަތް ވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. مُعْجِزَة އާއި، حُجَّة އާއި، އަދި بُرْهان ން އެކަލާނގެ رَسُول ން ތެދުކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ. އަޅުތަކުންގެ عَمَل ތަކުގެ މައްޗަށް އަބަދާއި، އަބަދު ބައްލަވާވޮޑިގެންވާ ގަދަފަދަވަންތަ، އަދި އެހެނިހެން ފަރާތްތަކުން ބަދަލު ހިފުމުގައިވެސް ގަދަފަދަވަންތަ، جَبّار ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. އަދި އެއީ އެންމެހައި އަޅުތަކުންގެ މައްޗަށް كِبْرِياء ވަންތަވެ ޖެހިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. مُشْرِك ން ކުރާ شِرْك ތަކުން އެކަލާނގެ ހުސް طاهِر ވަންތަވެ ޖެހިގެން ވެއެވެ.

(٢٤) اللّٰه އީ އުފެއްދެވުންތެރި ކަމަށް ތަކެތި މިންވަރުކުރައްވާ، އަދި އަމުރުން ތަކެތި إيجاد ކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ. އަދި ތަކެތީގެ صُورَة ތަކާއި، ސިފަތަކުގައި ތަކެތި ސުރަތުކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ. އެންމެހައި ރިވެތި، ރަނގަޅު ނަންފުޅުތައް ވަނީ އެކަލާނގެއަށެވެ. އުޑުތަކާއި، ބިމުގައި ވާހައި ތަކެތި އެކަލާނގެއަށް تَسْبِيح ކިޔައެވެ. އެކަލާނގެއީ عِزَّة ވަންތަ، حِكْمَة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.